

Міністерство освіти і науки України

Українська мова

10–11 класи

Рівень стандарту

Програма
для загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням російською мовою

(наказ МОН України від 23.10.2017 № 1407)

2017

Авторський колектив: *Бондаренко Н. В.*, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України (керівник авторського колективу); *Косянчук С. В.*, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України; *Кононенко В. Л.*, учитель-методист вищої категорії, учитель української мови і літератури гімназії №178 м. Києва

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

На сучасному етапі розвитку суспільства успіх більшості перетворень, зокрема соціально-економічних реформ, визначається рівнем освіченості громадян, мірою їх готовності до життя в мінливих умовах глобалізованого світу. Важлива роль у становленні прийдешнього покоління розбудовників нової України належить українській мові, яка є державо- і націєтворчим чинником. Опанування державної мови в старшій школі посідає особливе місце з огляду на універсальну необхідність досконалого володіння нею всіма випускниками безвідносно до типу школи та їх майбутньої спеціалізації.

Вивчення систематичного курсу української мови завершується в основній школі. Головне завдання старшої – подальше вдосконалення набутих умінь і навичок володіння мовою на основі здобутих раніше і нових знань.

Програму з української мови для 10–11-их класів закладів освіти з російською мовою навчання розроблено відповідно до Державного стандарту базової і повної середньої освіти (2011), «Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти» та «Концепції Нової української школи» (2016).

У програмі рівня стандарту закладено обов'язковий оптимальний зміст навчання української мови як державної, достатній для подальшого розвитку предметних і ключових компетентностей. Вони базуються на комбінації пізнавальних відношень, знань, умінь та практичних навичок для активної дії, цінностей, досвіду, емоцій, поведінкових аспектів.

Передбачено формування в учнів ключових компетентностей, необхідних для успішної життєдіяльності (вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (за відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей; культурна компетентність; підприємливість та фінансова грамотність; інші компетентності, передбачені стандартом освіти).

Усі перелічені **групи компетентностей об'єднані такими спільними вміннями:**

- читати і розуміти прочитане;
- висловлювати думку усно і письмово;
- критично мислити;
- логічно обґрунтовувати позицію;
- виявляти ініціативу;
- творити;
- розв'язувати проблеми, оцінювати ризики та приймати рішення;
- конструктивно керувати емоціями;
- застосовувати емоційний інтелект;
- співпрацювати в команді.

Очікувані результати, як індикатори готовності випускника закладу профільної середньої освіти до активної життєтворчості, участі в розбудові європейської України, скеровують навчально-виховний процес на досягнення конкретних освітніх цілей.

Системна імплементація 10-ти груп ключових компетентностей у зміст освіти, їх сформованість сприятимуть досягненню **вагомих результатів**, якими стануть:

- активна соціалізація учнів;
- усвідомлений вибір ними життєвого шляху;
- стійкі моральні переконання; сформованість гуманістичного світогляду;
- усвідомлення кожним своїх реальних можливостей і суб'єктності як творця власного життя;
- уміння користуватися сучасними інформаційними технологіями для життєтворчості, удосконалення ключових і предметних компетентностей;
- спроможність генерувати й пропонувати ідеї, розробляти і здійснювати плани та власні проекти; досягати особистого успіху;
- здатність ефективно взаємодіяти й результативно співпрацювати з іншими, впливаючи на якісний поступ суспільства;
- громадянськість, громадянська відповідальність;
- сформованість екологічної культури, відповідальності за природу як національне багатство тощо;
- суспільна ініціативність і активність; готовність гідно представляти країну свого громадянства;
- вміння інтерактивно застосовувати мову для досягнення життєвих цілей, життєтворчості, духовного розвитку тощо;
- потенціал продуктивності, конкурентоспроможності, захищеності та мобільності на ринку праці;
- здатність до саморозвитку й самовдосконалення.

Досягненню освітніх результатів сприятимуть правильно визначені мета і завдання мовної освіти.

Мета навчання української мови в старшій школі на рівні стандарту полягає у створенні оптимальних умов для становлення й соціалізації всебічно розвинутої особистості, яка вільно володіє державною мовою, вміє інтерактивно застосовувати її для досягнення життєвих цілей, життєтворчості, духовного розвитку; усвідомлює себе громадянином України; має необхідні компетентності для інтеграції в суспільство на різних рівнях; вільно орієнтується у всезростаючому інформаційному потоці; вміє формувати й обстоювати власну думку, громадянську позицію; самонавчатись і самовдосконалюватись упродовж життя; готова до свідомого життєвого вибору й самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності.

Завдання курсу:

- формувати в учнів закладу профільної середньої освіти цілісний світогляд громадян України;
- розвивати навички володіння нормативним українським мовленням, підвищувати мовленнєву культуру учнів;
- на основі знань про комунікативно-стилістичні якості мовлення розвивати в учнів здатність доцільно й ефективно використовувати засоби мови;
- удосконалювати навички комунікативної взаємодії;
- розвивати в учнів здатність самостійно поповнювати свої знання й удосконалювати власне мовлення;
- формувати навички самоконтролю.

Навчання української мови на рівні стандарту стає ще більш особистісно зорієнтованим. Значна роль надається розвитку здатності застосовувати сформовані компетентності для розв'язання навчальних і життєвих завдань, користуватися мовою як важливим інструментом професійного самовизначення, допрофесійної підготовки й особистісного становлення. Це забезпечується створенням оптимальних умов для

різнобічного мовленнєвого розвитку кожного учня з урахуванням його соціалізації та майбутньої спеціалізації, індивідуальних здібностей і пізнавальних інтересів, зрелих комунікативних потреб, заохоченням до більшої самостійності у розширенні й поглибленні здобутих в основній школі знань, удосконаленні набутих умінь і навичок.

Покладені в основу реформування освіти 10-ти груп ключових компетентностей формуються через **зміст освіти**, розроблений з урахуванням *сучасних наукових підходів, загальнодидактичних і методичних принципів*.

Зміст навчання української мови у 10-11-их класах розроблено на основі *таких підходів: аксіологічного, компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного*. Перший забезпечує ціннісну матрицю опанування мови. Другий скеровує освітній процес на формування в учнів ключових і предметних компетентностей. Третій – на всебічний розвиток і саморозвиток учня як суб'єкта пізнання і навчальної діяльності з урахуванням його пріоритетів і здібностей. Четвертий підхід спрямовує навчально-виховний процес на опанування учнями різних видів діяльності, у яких вони здобувають знання, набувають умінь і навичок, досвіду взаємодії з іншими людьми, суспільством і світом.

До *загальнодидактичних принципів*, покладених в основу змісту, належать: єдність навчання, виховання і розвитку; науковість; системність, систематичність і послідовність; усвідомленість і доступність; стійкість знань, умінь, навичок; наступність і перспективність; зв'язок теорії з практикою; наочність; проблемність; постійна новизна навчання; застосування різних типів уроків і форм навчальної діяльності; оптимальний добір і поєднання різних методів і прийомів навчання. Зі специфічних *лінгводидактичних принципів* у змісті мовної освіти враховують: принцип поліфункціональності української мови; модельованого оволодіння мовою; функціональності; комплексності (взаємопов'язаного опанування видів мовленнєвої діяльності); мисленнєво-мовленнєвої активності; текстоцентризму, текстотворчості; мовленнєвої індивідуалізації; ситуаційності та ін.

Відповідно до зазначених підходів зміст навчання української мови **структурується за чотирма змістовими лініями – мовленнєвою, мовною, соціокультурною та діяльнісною (стратегічною)**. Мовна і мовленнєва змістові лінії у старшій школі максимально тяжіють до об'єднання, і їх розмежування стає ще більш умовним, ніж в основній ланці. У 11-му класі обидві лінії збігаються в одну – **мовно-мовленнєву**.

Новаційна суть навчальної програми полягає у зміні системи освітніх координат. Її побудовано у форматі від очікуваних результатів до змісту, який повинні засвоїти учні, щоб їх досягти. У цьому полягає **відмінність нової програми від традиційної** з її лінійною залежністю між змістом і обумовленими ним вимогами до рівня навчальних досягнень учнів. Зміна філософії програми пояснює перше місце графі «Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів».

У ній докладно виписано прогнозовані результати, деталізовано вміння, які необхідно сформулювати в учнів під час опрацювання конкретної теми курсу. Уміння градуюються за рівнями – від репродуктивних до конструктивних і творчих. Це дає змогу простежити весь процес формування умінь – від найпростіших до складних та вмінь найвищого рівня, які співвідносяться з відповідними рівнями, закладеними в Критеріях оцінювання навчальних досягнень учнів. Критерії – окремий документ, у якому докладно розписано вимоги до знань, умінь і навичок учнів з усіх аспектів володіння мовою, та методика їх оцінювання.

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів та визначений у програмі обсяг змісту співмірні з часом, відведеним на його засвоєння і формування відповідних умінь і навичок.

Зміст, який належить засвоїти учням, **розподілено на інваріантний та варіативний**. Інваріантний змістовий компонент містить перелік 10-ти груп універсальних ключових компетентностей, які формуються на уроках з усіх предметів. Зазначені компетентності стосуються усіх **чотирьох змістових ліній** програми з української мови. Їх **розподілено на крізьмовні (мовна; мовленнєва) та наскрізні (соціокультурна; діяльнісна, або стратегічна)**.

В 11-му класі варіативний змістовий компонент включає три змістові лінії – одну об'єднану крізьмовну *мовно-мовленнєву* та дві наскрізні – *соціокультурну і діяльнісну (стратегічну)*.

Мовна змістова лінія включає актуальні питання функціонування української мови, теоретичні відомості, що їх слід засвоїти. Її чільне місце в структурі програми відбиває пріоритетність знаннєвого компонента, без якого неможливе формування будь-яких умінь.

Мовленнєва змістова лінія реалізується комплексно, інтегративно. Вона представляє функціональну систему мовлення, окреслює зміст ефективної мовленнєвої діяльності в єдності чотирьох її складових – слухання, читання, говоріння і письма. Сюди входять відомості про мовлення та перелік основних робіт за кожним із видів мовленнєвої діяльності.

Наповнення **соціокультурної лінії** підводить предметну змістову основу під мовленнєву діяльність учнів. Реалізація цієї лінії забезпечить становлення гуманістичного світогляду, засвоєння ними **цінностей – абсолютних (вічних), національних, громадянських, особистих, сімейних (родинних)**; формування ціннісної матриці особистості; здатності дотримуватися норм, які регулюють суспільні відносини; соціалізацію учнів як членів суспільства.

Засвоївши матеріал соціокультурної змістової лінії, випускники набудуть **умінь**:

- дотримуватися загальносвітових підходів щодо мовної поведінки як громадян;
- гнучко й ефективно застосовувати українську мову для досягнення соціальних і життєвих цілей, опанування культурних надбань народу, самовираження у сфері культури;
- досягати міжкультурного взаєморозуміння;
- обстоювати державні інтереси, справедливість, рівність, толерантність та інші громадянські цінності;
- виконувати посильну роль міжкультурного посередника;
- представляти соціокультурний портрет країни свого громадянства;
- дотримуватися норм соціальної поведінки.

Діяльнісна (стратегічна) змістова лінія визначає подальший розвиток в учнів загальнонавчальних умінь і навичок, сформованих у попередніх класах і на уроках рідної мови. Вони сприятимуть набуттю відповідної **компетентності** за такими **складниками – функціональним, мотиваційним і проєктивним**.

Функціональний складник включає:

- уміння здобувати знання, оперувати ними, застосовувати їх на практиці;
- навички багатоаспектної діяльності в різних сферах;
- готовність до співпраці;
- володіння адаптивними якостями (здатність діяти відповідно до ситуації; уміння пристосовуватися до обставин, що змінюються, до оточення; гнучкість);
- навички рольової поведінки.

Про **мотиваційну зрілість** особистості свідчать:

- її самостійність, самодостатність;
- здатність критично мислити;
- уміння робити власний вибір, визначати особисті цілі.

Сформованість **проєктивної культури** означає:

- наявність стратегічного та прогностичного мислення (здатність будувати плани на близьку й далеку перспективу, передбачати результати, а також можливі труднощі й наслідки);
- володіння креативними якостями (спроможністю створювати нову реальність у будь-якій формі);
- здатність реалізовувати заплановане;
- прагнення до самовдосконалення.

Однією з прикмет часу є надшвидке нагромадження інформації. Це потребує здатності сприймати, осмислювати, аналізувати, обробляти й систематизувати різноманітні факти, а отже, посилення уваги до розвитку в учнів **критичного мислення**. Його формування у комплексі з уміннями наскрізного характеру передбачене діяльнісною (стратегічною) змістовою лінією.

Нова якість набуття й ефективність застосування ключових і предметних компетентностей забезпечується переліком чітко виписаних обов'язкових знань, умінь і навичок спрогнозованого гарантованого особистісно вмотивованого результату, якого учень має досягти.

Зміст навчання в 11-му класі становлять **культура мовлення, стилістика й елементи практичної риторики**. Між цими розділами науки про мову існує тісний органічний взаємозв'язок. Культура мовлення розглядається науковцями на двох рівнях. Вона співвідноситься, по-перше, з мовними нормами, які забезпечують правильність мовлення, і, по-друге, з нормами, що визначають його комунікативну доцільність та дієвість. Найвищим виявом володіння мовою є красномовство, яке вивчає риторика, або основи публічного мовлення.

Відповідно до цього і побудовано програму курсу «Українська мова» для старшої школи загальноосвітніх навчальних закладів з російською мовою навчання. Основний зміст роботи в **10-му класі** становить **опрацювання норм сучасної української літературної мови**, а також особливостей **використання** у мовленні **засобів** різних її рівнів. Десятикласники системно опановують якісні ознаки культури мовлення починаючи з його **правильності** – відповідності нормам сучасної української літературної мови (норми – загальнообов'язкові історично і соціально зумовлені правила, що відбивають закономірності функціонування мовної системи і поширюються на всі її рівні). **Фонетичні норми** регламентують правильне вживання у мовленні звуків мови (чергування голосних і приголосних, подовження, уподібнення тощо). **Орфоепічні норми** регулюють наголошування слів і вимову звуків; **лексичні** – вживання слів відповідно до їх значень, сполучуваність слів; **граматичні** (морфологічні й синтаксичні) норми визначають форми слів, регулюють побудову словосполучень і речень; **орфографічні** – написання слів; **пунктуаційні** – вживання розділових знаків. Особливу увагу приділено нормам, які найчастіше порушуються (зокрема під впливом інтерференції) й істотно впливають на якість мовлення, рівень мовленнєвої культури учнів. У програмі їх виділено курсивом.

Оволодіння нормами літературної мови здійснюється на основі актуалізації знань, умінь і навичок, здобутих учнями в основній школі, тому ця робота матиме переважно практичне спрямування.

В **11-му класі** основна увага зосереджується на комунікативно-стилістичних якостях мовлення та елементах практичної риторики, присвячених розвитку в учнів навичок публічного мовлення.

Перед старшокласниками стоїть завдання вдосконалювати володіння комунікативно-доцільним та дієвим українським мовленням на основі засвоєння його **комунікативно-стилістичних якостей** – **змістовності, точності, логічності, чистоти, виразності, багатства, доречності та ефективності**, а також **розвивати риторичну діяльність**. **Змістовність** означає обізнаність мовця із предметом мовлення (про що йдеться),

інформаційну достатність, пізнавальну наповненість, конкретність, переконливість мовлення. **Точність** – це строга співвіднесеність слів з означуваними предметами і явищами дійсності; **логічність** – відповідність сказаного (написаного) певним реаліям життя, продуманість, семантична і структурна впорядкованість мовлення; **чистота** – це естетичність мовлення, недопущення у нього елементів, невластивих літературній мові (діалектизмів, жаргонізмів тощо), порушень орфоепічних, лексичних та інших норм; **виразність** – такі особливості структури мовлення, які підтримують увагу й інтерес у слухача (читача); **багатство** – різноманітність мовних засобів, значний обсяг активного словника, розвиненість граматичного ладу мовлення; **доречність та ефективність** – відповідність мовлення меті й умовам спілкування, його дієвість.

Зазначені комунікативно-стилістичні якості мовлення формуються не почергово, а комплексно, на основі теоретичних відомостей, зміст навчання яких викладено у вступній частині розділу «Культура мовлення і стилістика» та в окремих цілісних фрагментах програми, присвячених конкретним ознакам зразкового мовлення.

У результаті засвоєння розділу «Культура мовлення і стилістика» одинадцятикласники удосконалять власне мовлення відповідно до норм української літературної мови, навчатися аналізувати мовні засоби з урахуванням стилістичного аспекту їх функціонування у мовленні, зможуть оцінювати і свідомо добирати їх для створення власних висловлень; оволодіють різними способами вираження того самого змісту, багатством лексичної і граматичної синонімії української мови. Врахування комунікативно-стилістичних якостей зразкового мовлення у побудові власних висловлень істотно вплине на ефективність мовленнєвої й зокрема риторичної діяльності старшокласників.

Культура мовлення органічно пов'язана з риторикою як перший і другий етапи оволодіння комунікативно-стилістичними якостями мовлення, тому в 11-му класі учні засвоюють не тільки основні якості досконалого мовлення, а й комплексно опановують ці якості у їх поєднанні залежно від умов спілкування. Опрацьовуючи розділ «Основи публічного мовлення», старшокласники освоюють технології досягнення означених якостей у публічному мовленні. На цьому ґрунтуються елементи практичної риторики, що мають на меті вчити красномовства – ефективної мовленнєвої комунікації. Відповідний матеріал імплементовано в зміст кожного розділу програми. Він спрямований на формування в учнів поняття про риторіку як мистецтво побудови й оприлюднення досконалого висловлення, що вкрай необхідно кожній людині для успішної соціалізації та професійного зростання.

Засвоюючи основи публічного мовлення, одинадцятикласники аналізуватимуть взірці красномовства, вчитимуться визначати актуальні й цікаві теми, розробляти предметну основу промови, знаходити матеріал, структурувати виступ, переконливо аргументувати й обґрунтовувати власні тези і коректно спростовувати хибні погляди на ту чи іншу проблему, виголошувати промову, застосовуючи як вербальні, так і невербальні засоби й ефективні способи встановлення контакту з аудиторією та впливу на неї.

У 10-11-му класах передбачено також спеціальні уроки розвитку мовлення, на яких учні удосконалюватимуть уміння конспектувати, складати тези, тексти виступів, повідомлень і промов, писати перекази, твори, мініатюри, статті, електронні листи, СМС-повідомлення, створювати усні висловлення, оформляти резюме, ділові папери та ін. Значну увагу приділено розвитку перекладацьких умінь і навичок.

Відповідно до програми старшокласники опановуватимуть культуру мовленнєвої поведінки, етику та мовленнєвий етикет.

Курс старшої школи закінчується розділом «Узагальнення і систематизація найважливіших відомостей з основних розділів науки про мову», завданням якого є

підбиття підсумків вивченого за курс загальноосвітньої школи і підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання.

Успішній реалізації завдань вивчення української мови у старшій школі сприятиме застосування **сучасних освітніх технологій**, які оптимально враховують індивідуальні здібності, нахили й потреби старшокласників, аспекти їх особистісного становлення й самооцінки та професійного самовизначення. Це, зокрема, системи розвивального, інтерактивного навчання, технології креативного, дослідницького та інформаційного характеру. Застосовувані технології мають відповідати таким **вимогам**:

- реалізувати аксіологічний, особистісно орієнтований, компетентнісний та діяльнісний підходи;
- ґрунтуватися на суб'єкт-суб'єктній співпраці всіх учасників навчально-виховного процесу;
- стимулювати розвиток емоційно-вольової сфери особистості;
- максимально задіювати спектр ресурсів особистості;
- враховувати індивідуальні особливості учнів;
- забезпечувати становлення особистості у контексті життєвого, професійного і творчого шляху;
- передбачати формування здатності ставати суб'єктом прийняття самостійних рішень, творчої діяльності;
- реалізувати соціальні рольові позиції людини.

Значна роль відводиться розширенню можливостей для самостійної роботи учнів.

У програмі подано орієнтовний розподіл навчального часу. Учителеві надається право у разі потреби вносити до нього необхідні корективи (скорочення кількості спеціальних уроків розвитку мовлення небажане).

10-й клас
(70 год, 2 год на тиждень)
(4 год – резервний час для використання на розсуд учителя)

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	ІНВАРІАНТНИЙ ЗМІСТОВИЙ КОМПОНЕНТ			
	<i>Групи компетентностей:</i>	здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей; культурна компетентність; підприємливість та фінансова грамотність; інші компетентності, передбачені стандартом освіти		
	КРИЗМОВНІ ЗМІСТОВІ ЛІНІЇ		НАСКРІЗНІ ЗМІСТОВІ ЛІНІЇ	
	Мовна (42 год)	Мовленнєва (24 год)	Соціокультурна	Діяльнісна
<p>Учень/учениця: обґрунтовує необхідність підняття престижності української мови; дотримання культури мовлення як показника загальної культури і рівня інтелектуального розвитку особистості і нації в цілому; характеризує основні вимоги до мовлення; розрізняє нормативне і ненормативне використання мовних засобів;</p> <p>• виділяє тематичне ядро тексту; встановлює залежність будови тексту від його стилістичної належності; усвідомлює взаємозв'язок і взаємозалежність кількісних і якісних характеристик тексту;</p>	<p style="text-align: center;">КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ І СТИЛІСТИКА</p> <p style="text-align: center;">ВСТУП</p> <p>Українська мова в нових реаліях.</p> <p>Культура мовлення – важлива складова загальної культури людини; її соціальне й національне значення.</p> <p style="text-align: center;">ТЕКСТ</p> <p>Текст, його ознаки: інформаційність, будова, системність, зв'язність, цілісність, жанрова і стильова належність. Аналіз спільних за темою, але різностильових текстів різних жанрів щодо змісту, будови і мовного оформлення.</p>		<p>Система цінностей – абсолютних (вічних), національних, громадянських, особистих, сімейних (родинних); формування ціннісної матриці особистості; здатності дотримуватися норм, які регулюють суспільні відносини; соціалізація старшокласників як членів суспільства.</p>	<p>Функціональний складник:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уміння здобувати знання, оперувати ними, застосовувати їх на практиці; • навички багатоаспектної діяльності в різних сферах; • готовність до співпраці; • володіння адаптивними якостями (здатністю діяти відповідно до ситуації; умінням пристосовуватися до обставин, що змінюються, до оточення; гнучкістю); • навички рольової поведінки.

<ul style="list-style-type: none"> • аналізує текст щодо змісту, будови і мовного оформлення; • будує текст за допомогою різних стилістичних засобів, виявляючи обізнаність із предметом мовлення, дбаючи про його інформаційну достатність, пізнавальну наповненість; • знає, що таке стилістична норма і стилістична помилка; • знаходить порушення стилістичних норм; <p>удосконалює власні та редагує чужі висловлення щодо змісту, будови і мовного оформлення;</p>	<p>Будова тексту. Тематичне ядро і його розгортання у текстах різної стильової належності.</p> <p>Змістовність висловлення – обізнаність із предметом мовлення, інформаційна достатність; пізнавальна наповненість; конкретність, переконливість мовлення.</p> <p>Взаємообумовленість кількісних і якісних характеристик тексту.</p> <p>Основні поняття стилістики мови і мовлення. Стилiстична норма. Стилiстична помилка.</p> <p>Стилiстичний аналіз текстiв. Конструювання текстiв. Добір різних мовних засобів для створення текстів залежно від стилю і жанру мовлення.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Виявлення порушень стилю в текстах, їх редагування.</i> 		<p>Орієнтовна тематика</p> <p>Національна самобутність української мови, її багатство і краса.</p> <p>Історія, сьогодення і майбутнє України.</p> <p>Борці за свободу й незалежність України.</p> <p>Матеріальне і духовне.</p> <p>Духовні цінності.</p> <p>Освіта. Наука. Література.</p> <p>Мистецтво.</p> <p>Культура.</p> <p>Будівництво й архітектура.</p> <p>Земля – наш спільний дім.</p> <p>Природа та екологія.</p> <p>Екологічна безпека.</p> <p>Здоров'я – найбільше багатство.</p> <p>Здоровий спосіб життя.</p> <p>Життя в місті та в сільській місцевості.</p> <p>Міцна родина –</p>	<p>Мотиваційний складник:</p> <ul style="list-style-type: none"> • самостійність, самодостатність особистості; • здатність критично мислити; • уміння робити власний вибір, визначати особисті цілі. <p>Проективний складник:</p> <ul style="list-style-type: none"> • наявність стратегічного та прогностичного мислення (здатність будувати плани на близьку й далеку перспективу, передбачати результати, а також можливі труднощі й наслідки); • володіння креативними якостями (спроможністю створювати нову реальність у будь-якій формі); • здатність реалізовувати заплановане; • прагнення до самовдосконалення.
	<p>ПРАВИЛЬНІСТЬ МОВЛЕННЯ</p> <p>Відповідність нормам літературної мови як одна з основних вимог культури мовлення.</p> <p>Поняття про норму.</p> <p>Варіативність норми.</p> <p>Правильність, її реалізація в різних стилях, жанрах мовлення і в конкретних текстах.</p> <p>Норми української літературної мови (фонетичні, орфоепічні, лексичні, морфологічні, синтаксичні, стилістичні, орфографічні, пунктуаційні) (поглиблене повторення й систематизація).</p>			

<ul style="list-style-type: none"> • дотримується орфоепічних норм в усному мовленні та під час читання; • вільно користується орфоепічним словником; помічає і виправляє орфоепічні помилки; • визначає і комунікативно доцільно використовує стилістичні можливості вивчених мовних одиниць в усному мовленні; • вживає слова відповідно до їх лексичних значень, правильно використовує у мовленні багатозначні слова, синоніми, антоніми, омоніми, слова в переносному значенні з урахуванням стилю мовлення; дотримується лексичної сполучуваності слів; • виявляє та усуває порушення лексичних норм, норм слововживання; • вільно користується тлумачним словником; 	<p>ФОНЕТИЧНІ Й ОРФОЕПІЧНІ НОРМИ</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Вимова ненаголошених голосних; вимова приголосних та їх сполучень; вимова звуків у словах іншомовного походження; правильне наголошування слів.</i> <p>Орфоепічні словники. Стилістичні засоби фонетики.</p> <p>ЛЕКСИЧНІ НОРМИ</p> <p>Лексичне значення слів. Слово і контекст; залежність значень слова від контексту.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Вживання слів відповідно до їх лексичного значення, стилю і жанру мовлення.</i> <p>Лексична сполучуваність слів. Правильне поєднання слів за смислом у словосполученні й реченні. Лексичні та фразеологічні синоніми й антоніми. Тлумачні і двомовні словники.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Запобігання недоречного вживання емоційно забарвленої лексики, слів іншомовного походження, паронімів.</i> <p>Стилістичні засоби лексикології та фразеології.</p>		<p>міцна країна.</p> <p>Стосунки між поколіннями. Зовнішня і внутрішня краса людини. Взаємини між юнаком і дівчиною. Слово честі. Дівоча гідність. Світ сучасних професій. Вибір професії. Кваліфікаційні вимоги. Підприємливість і фінансова грамотність. Шляхи до життєвої гармонії. Подорожі визначними місцями України і світу. Враження. Народні традиції і звичаї. Вільний час і культура молодіжного дозвілля. Захоплення.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • правильно вживає частини мови в усному і писемному мовленні, в т. ч. для зв'язку речень у тексті; 	<p>МОРФОЛОГІЧНІ НОРМИ</p> <p>Рід і число іменників.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Запобігання помилок у визначенні роду окремих іменників.</i> <p>Іменники подвійного роду.</p>			

<ul style="list-style-type: none"> • визначає і комунікативно доцільно використовує стилістичні можливості засвоєних мовних одиниць у мовленні, вживає різні частини мови для вираження синонімічних значень; • вільно користується довідковою літературою; 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Узгодження прикметників, займенників і дієслів минулого часу з іменниками подвійного роду.</i> Кличний відмінок. Синонімія деяких відмінкових конструкцій. • <i>Правильне вживання паралельних відмінкових закінчень іменників, іменників у кличному відмінку при звертанні.</i> Ступені порівняння прикметників. Синонімія їх форм. • <i>Запобігання помилок у використанні форм вищого і найвищого ступенів.</i> Числівники кількісні й порядкові. • <i>Правильне вживання відмінкових форм іменників при кількісних числівниках; правильне використання числівників для позначення дат, часу.</i> Відмінювання займенників. • <i>Вживання займенників для зв'язку речень у тексті.</i> Неозначена форма дієслова. • <i>Використання у мовленні дієслів-синонімів.</i> Доконаний і недоконаний види дієслова. • <i>Вживання дієслівних словосполучень, в яких трапляються помилки у формі залежного слова.</i> Часи дієслова. • <i>Правильне наголошування дієслів минулого часу.</i> • <i>Вживання форм одного часу замість іншого.</i> Способи дієслів. • <i>Вживання одних способів дієслів замість інших.</i> 			
---	--	--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Правильна побудова речень із дієприкметниковими зворотами.</i> • <i>Складні випадки вживання дієприслівників доконаного і недоконаного виду. Правильне використання дієприслівників у побудові речень.</i> <p>Прислівник. Ступені порівняння прислівників.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Використання прислівників як засобу зв'язку речень у тексті, а також для увиразнення мовлення.</i> • <i>Вживання прислівників-синонімів.</i> <p>Службові частини мови. • <i>Правильне вживання службових частин мови, зокрема синонімічних.</i></p> <p>Стилістичні засоби морфології і словотвору.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • синтаксично правильно будує висловлення в усній і письмовій формах; • використовує синтаксичні конструкції для вираження різних смислових відношень; • висловлює той самий зміст за допомогою різних синтаксичних засобів; • враховує у мовленні стилістичне забарвлення синтаксичних засобів; • корегує власне і чуже мовлення з погляду дотримання синтаксичних норм; • вільно користується довідковою літературою; 	<p>СИНТАКСИЧНІ НОРМИ</p> <p>Словосполучення. • <i>Практичне засвоєння словосполучень, в яких трапляються помилки у формі залежного слова; використання у мовленні синонімічних словосполучень.</i></p> <p>Речення. Підмет і присудок як головні члени речення. • <i>Правильне вживання форм присудка при підметі, вираженому словосполученням.</i></p> <p>Синонімія форм присудка. Означення, додаток і обставина як другорядні члени речення. • <i>Обставини часу як засіб зв'язку речень в описових і розповідних текстах, їх синонімія.</i></p> <p>Стилістична роль означень і</p>			

	<p>порівняльних зворотів у художньому мовленні. Стилістичне значення порядку слів. Синонімія двоскладних і односкладних речень. • <i>Вживання неповних речень у діалозі.</i> Вставні слова, словосполучення, речення. Синонімія вставних слів і речень. • <i>Використання вставних слів як засобу зв'язку речень у тексті.</i> Пряма і непряма мова. Діалог. Цитата. • <i>Заміна прямої мови непрямою. Випадки неможливості та недоцільності такої заміни.</i> Синонімія різних способів передачі прямої мови. Складне речення. Синонімія простих і складних речень, складних речень зі сполучниками і безсполучникових. • <i>Використання у мовленні синонімічних речень.</i> Паралельні синтаксичні конструкції з дієприкметниковими і дієприслівниковими зворотами та підрядними частинами речень. Особливості синтаксису розмовного мовлення.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • пише відповідно до вивчених орфографічних і пунктуаційних правил; • обґрунтовує написання; • користується орфографічними словниками і 	<p style="text-align: center;">ПРАВОПИСНІ НОРМИ</p> <p>Найскладніші випадки порушення орфографічних норм. Основні правила постановки розділових знаків у простому й складному реченнях, при прямій мові й діалозі.</p>			

довідниками з правопису, синтаксису і пунктуації.				
<p>Міжпредметні зв'язки</p> <p>Анафора, епіфора, асонанс, алітерація, рима. Правильне і комунікативно доцільне вживання частин мови, синтаксичних конструкцій та використання їх стилістичних можливостей у художніх творах (література).</p>				
<p>ПОВТОРЕННЯ В КІНЦІ РОКУ</p>				
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • будує висловлення з урахуванням здобутих знань, дотримується вимог культури мовлення; систематично працює над підвищенням особистої культури мовлення; • адекватно сприймає усне мовлення в будь-якому пред'явленні; • користується різними видами аудіювання; • виділяє на слух найбільш важливу й актуальну інформацію; визначає предмет обговорення й основну тезу в чужому мовленні; • ставить різнотипні 		<p>Відомості про мовлення</p> <p>Культура мовлення і спілкування. Живе та віртуальне спілкування. Професійне спілкування. Види мовленнєвої діяльності, їх взаємозв'язок. Вимоги культури мовлення: змістовність, логічна послідовність, багатство мовних засобів, виразність, точність, доречність та ефективність, правильність. Шляхи підвищення особистої культури мовлення. Конспект. Анотація. Відгук. Бібліографія.</p> <p>Аудіювання</p> <p>Слухання-розуміння текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення, природного українського мовлення, фоно-, аудіо-, відеозаписів із застосуванням різних видів аудіювання.</p> <p>Слухання-розуміння текстів професійного спрямування. Визначення на слух слів і словосполучень, які є «удаваними друзями перекладача».</p>		

<p>проблемні <i>запитання</i> за змістом прослуханого;</p> <ul style="list-style-type: none"> • користується різними способами засвоєння почутого; • визначає жанр усного мовлення та співвідносні з ним елементи композиції; • складає план, тези і конспект прослуханої лекції, доповіді з реконструкцією основних її положень; • розуміє зміст кінофільмів; • помічає і виправляє помилки в усному мовленні; • аналізує й оцінює композицію, мовне оформлення та дієвість чужого мовлення; • адекватно сприймає писемне мовлення; • користується різними стратегіями читання відповідно до визначених вимог; • виділяє найбільш важливу й актуальну інформацію в прочитаному, користується різними способами її засвоєння; 		<p>Складання плану висловлення за кількома прослуханими фрагментами тексту.</p> <p>Цільове аудіювання із визначеним завданням (скласти тези, конспект, зробити тематичні виписки).</p> <p>Прослуховування фоно-, аудіо-, відеозаписів з метою підготовки до дискусії на морально-етичну тему із довільним виписуванням окремих думок, цитат, тез, ключових слів.</p> <p style="text-align: center;">Читання</p> <p>Читання текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення із застосуванням засвоєних стратегій читання.</p> <p>Еквівалентна заміна (вибір з-поміж кількох анотацій тієї, яка найповніше передає зміст тексту).</p> <p>Формулювання основної думки тексту з орієнтацією на його анотацію.</p> <p>Визначення тем інформаційних повідомлень, вміщених на шпальтах газет, на основі їх перегляду.</p> <p>Розуміння фактичного змісту (формулювання порушених/висвітлених у тексті проблем; відповіді на проблемні запитання за змістом; підготовка анотації).</p> <p>Розвиток умінь інтерпретувати прочитане (визначення ступеня повноти висвітлення автором</p>		
--	--	--	--	--

<ul style="list-style-type: none"> • знаходить спільне й відмінне у розкритті тієї самої проблеми у різних текстах; • складає план прочитаного, тези, конспект, анотацію, робить тематичні виписки; • пише відгук про книжку; • складає бібліографію; • знаходить і усуває недоліки в змісті, побудові та мовному оформленні тексту; • аналізує й оцінює композицію, мовне оформлення тексту, досягнення автором комунікативної мети; <ul style="list-style-type: none"> • коректно й ефективно веде діалог у діапазоні соціокультурної проблематики, використовуючи відповідні мовні засоби і контролюючи мовний аспект спілкування; • ініціює, підтримує розмову і реагує на репліки співрозмовника в різних ситуаціях спілкування: <p>виявляє обізнаність/необізнаність із певної проблеми; висловлює припущення щодо імовірності (малоймовірності, неможливості) чогось; висловлює невдоволення діями співрозмовника, спростовує його твердження, виявляє підтримку і т. ін.; пристосовується до зміни напрямку розмови;</p>		<p>порушеної в тексті проблеми). З'ясування спільного й відмінного у змісті різних текстів, присвячених тій самій проблемі. Визначення пізнавальної цінності прочитаного (складання анотації до тексту із розкриттям його інформаційної цінності). Аналіз використаних автором мовних засобів. Відгук про книжку. Складання бібліографії.</p> <p style="text-align: center;">Говоріння</p> <p>Діалог. Ведення діалогу відповідно до запропонованої ситуації із самостійним визначенням його теми і змісту. Компонування розроблених мікродіалогів у цілісний тривалий діалог. Складання діалогів для спілкування в умовах ведення дискусії. Розгорнута відповідь на запитання з попереднім переглядом текстових матеріалів.</p>		
--	--	---	--	--

<ul style="list-style-type: none"> • робить огляд преси, повідомлення на матеріалі друкованих ЗМІ, мережі Інтернет; • бере участь в обговоренні викладених у тексті фактів; • доводить переваги одного з двох тверджень; • висловлюється майже спонтанно, створює монологічні висловлення різних стилів, типів і жанрів мовлення з урахуванням ситуації спілкування; доречно й контрольовано використовує засвоєні мовні засоби; корегує усне мовлення відповідно до реакції слухача; • веде телерепортаж; • дає і бере інтерв'ю; • розмовляє по телефону, дотримуючись правил телефонної розмови та мовленнєвого етикету; • готує презентацію; • знаходить у реченні та в тексті порушення норм, визначає види помилок, виправляє їх, обґрунтовуючи свої дії; • відтворює на письмі готові тексти, ускладнені творчим завданням; • складає тези, конспект, робить тематичні виписки на основі виділення найважливішої, значущої 		<p>Монологічні висловлювання за тематикою соціокультурної змістової лінії.</p> <p>Огляд преси (у тому числі тематичний).</p> <p>Повідомлення про події. Обговорення викладених у тексті фактів. Доведення переваг одного з двох тверджень.</p> <p>Складання зверненого монологічного висловлення для заданої ситуації спілкування.</p> <p>Виступ на зборах, семінарах (підготовлений і не підготовлений).</p> <p>Подієвий телерепортаж (підготовлений). Інформаційне інтерв'ю (підготовлене). Розмова по телефону (ділова). Презентація (зокрема й електронна).</p> <p>Письмо Списування з елементами редагування і стилістичної правки.</p> <p>Конспектування висловлювань, що сприймаються на слух. Тематичні виписки, тези, конспект прочитаного (літературного твору, публіцистичної та науково-популярної статей). Розгортання тексту за комунікативним завданням.</p>		
--	--	--	--	--

<p>інформації із дотриманням вимог до цього виду робіт;</p> <ul style="list-style-type: none"> • створює закінчений текст на основі неповного за комунікативним завданням; • складає тексти різних стилів мовлення на ту саму тему; • пише твори вказаних у програмі видів відповідно до прийнятих вимог (змістовні, добре структуровані, з чітким, точним і зв'язним викладом думок, розгорнутою аргументацією, відповідними прикладами і виділенням значущих думок, визначенням шляхів і способів розв'язання проблеми, логічним висновком та належним мовним оформленням); • складає відгук про твір мистецтва; • складає текст репортажу, запитання для інтерв'ю; • складає бібліографію, анотацію; • удосконалює написане; • складає доручення, розписку, електронний лист, СМС-повідомлення; <p>• перекладає з російської мови тексти різних стилів, типів і жанрів мовлення, зокрема й професійно орієнтованих;</p> <ul style="list-style-type: none"> • здійснює переклад-переклад; • перекладає речення зі складними випадками 		<p>Перекази із творчим завданням (власне ставлення до подій, дійових осіб, їхніх вчинків тощо).</p> <p>Складання текстів різних стилів мовлення на ту саму тему.</p> <p>Твори за тематикою соціокультурної змістової лінії.</p> <p>Нарис на основі життєвих вражень.</p> <p>Картинка з життя.</p> <p>Етюд в художньому стилі.</p> <p>Есе за проблематикою соціокультурної змістової лінії.</p> <p>Виступ на зборах, семінарах (підготовлений).</p> <p>Відгук про твір мистецтва (книжку, картину, кіно-, відеофільм та ін.).</p> <p>Подієвий телерепортаж.</p> <p>Інтерв'ю.</p> <p>Бібліографія. Анотація.</p> <p>Редагування текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення.</p> <p>Ділове мовлення</p> <p>Доручення.</p> <p>Розписка.</p> <p>Електронний лист.</p> <p>СМС-повідомлення.</p> <p>Переклад</p> <p>Переклад текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення.</p> <p>Переклад професійно орієнтованих текстів.</p> <p>Переказ-переклад.</p> <p>Переклад речень зі складними випадками слововживання, словами і словосполученнями, які</p>		
--	--	--	--	--

<p>слововживання;</p> <ul style="list-style-type: none"> • перекладає усно друкований попередньо прочитаний текст; • редагує тексти, усуваючи помилки й неточності, допущені при перекладі; • оцінює усні й письмові висловлення щодо мовного оформлення й досягнення комунікативної мети. 		<p>є «удаваними друзями перекладача».</p> <p>Усний переклад друкованих текстів (із попереднім прочитанням).</p> <p><i>Редагування</i> текстів, у яких допущено помилки й неточності при перекладі.</p>		
--	--	---	--	--

11-й клас
(70 год, 2 год на тиждень)
(2 год – резервний час для використання на розсуд учителя)

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	ІНВАРІАНТНИЙ ЗМІСТОВИЙ КОМПОНЕНТ				
	<i>Групи компетентностей:</i>	здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей; культурна компетентність; підприємливість та фінансова грамотність; інші компетентності			
		К-ть год	КРИ́ЗМОВНА ЗМІСТОВА ЛІНІЯ	НАСКРІЗНІ ЗМІСТОВІ ЛІНІЇ	
		Мовно-мовленнєва (68 год)	Соціокультурна	Діяльнісна	
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розкриває основні функції української мови та обґрунтовує їх роль у повноцінному її функціонуванні; • знає основні комунікативно-стилістичні якості мовлення і використовує їх при створенні й удосконаленні висловлень; • співвідносить предмети і явища реального світу зі словами, які їх позначають; • створює висловлення, найбільш адекватні предмету мовлення (явищу дійсності); користується різними формами передачі думки 	30	<p>КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ І СТИЛІСТИКА</p> <p style="text-align: center;">ВСТУП</p> <p>Європейський шлях держави і розвиток мови. Вимоги до зразкового мовлення. Змістовність, точність, логічність, чистота, багатство, виразність, доречність та ефективність – основні комунікативно-стилістичні якості мовлення.</p> <p style="text-align: center;">ТОЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ</p> <p>Точність мовлення як оптимальне слововживання, вибір мовних засобів, які найадекватніше передають зміст і сутність життєвих реалій. Умови досягнення точності мовлення: знання матеріальних і духовних реалій, знання мови, вміння співвідносити їх і передавати адресату. Точність у використанні лексичних засобів мови (синонімів, омонімів, паронімів, багатозначних слів, слів іншомовного</p>	<p><i>Система цінностей – абсолютних (вічних), національних, громадянських, особистих, сімейних (родинних);</i> формування ціннісної матриці особистості; здатності дотримуватися норм, які регулюють суспільні відносини; соціалізація старшокласників як членів суспільства.</p>	<p>Функціональний складник:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уміння здобувати знання, оперувати ними, застосовувати їх на практиці; • навички багатоаспектної діяльності в різних сферах; • готовність до співпраці; • володіння адаптивними якостями (здатністю діяти відповідно до ситуації; умінням пристосовуватися до обставин, що змінюються, до оточення; гнучкістю); • навички рольової поведінки. 	

<p>ресурсами мови, враховує знання адресата про предмет мовлення; корегує власні й чужі тексти з погляду дотримання точності мовлення;</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначає засоби логічності в тексті; • враховує вимоги логічності мовлення під час складання плану, тез, конспектів, побудови зв'язних висловлень; • використовує різні способи розкриття теми і прийоми доведення; • корегує власні й чужі тексти з погляду дотримання логічності мовлення; <ul style="list-style-type: none"> • визначає сферу використання лексичних засобів мови, правильно вживає їх; • враховує вимоги чистоти мовлення при побудові зв'язних висловлювань; • корегує власні й чужі тексти з погляду дотримання чистоти мовлення; <ul style="list-style-type: none"> • знаходить і використовує у мовленні тропи і стилістичні фігури, синонімічні засоби мови; • застосовує їх з метою впливу на аудиторію під час 	<p>походження, професіоналізмів, архаїзмів, неологізмів, фразеологізмів) у різних стилях (поглиблене повторення).</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Вживання слів у властивому їм значенні. Запобігання лексичних помилок в усному і писемному мовленні.</i> <p style="text-align: center;">ЛОГІЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ</p> <p>Умови логічності висловлювання (дотримання логічної послідовності порядку слів, логічних пауз і логічного наголосу, смислових, структурних та інтонаційних зв'язків).</p> <p>Абзац як засіб логічної організації висловлення. Службові та вставні слова як засіб дотримання логічності. Тричастинна побудова тексту (вступ, основна частина, заключна частина) як найбільш адекватна логіці розвитку думки. Логічність викладу як дотримання смислових і структурних зв'язків, логічних переходів між частинами у межах всього висловлювання, наявність висновків, узагальнень (поглиблене повторення).</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Запобігання змістових помилок у мовленні учнів.</i> <p>Вимоги до логічності мовлення у різних стилях. Логічність – одна з найістотніших якостей наукового стилю.</p> <p style="text-align: center;">ЧИСТОТА МОВЛЕННЯ</p> <p>Чистота мовлення і загальна культура людини. Чисте мовлення – мовлення без невластивих українській літературній мові включень, порушень мовних норм.</p> <p>Використання у мовленні слів іншомовного походження, лексики обмеженого вживання – діалектизмів, професіоналізмів, жаргонізмів (поглиблене повторення).</p> <p style="text-align: center;">БАГАТСТВО МОВЛЕННЯ</p> <p>Багатство мови і мовлення: інтонаційне, лексичне, фразеологічне, морфологічне, синтаксичне.</p> <p>Ресурси збагачення мовлення (емоційно-оцінна лексика, тропи, синтаксичні конструкції, стилістичні фігури).</p> <p>Синонімія (лексична, фразеологічна, морфологічна,</p>	<p style="text-align: center;">Орієнтовна тематика</p> <p>Україна на карті світу. Уроки історії і сучасність. Борці за свободу й незалежність України. Громадянська відповідальність. Основні віхи історії розвитку цивілізацій і країн. Внесок світових цивілізацій у світову науку і культуру. Видатні українці. Освіта. Наука. Техніка. Література. Культура. Мистецтво. Багатогранність і творча суть особистості. Український ідеал: традиційне і сучасне розуміння. Дружба. Любов. Сім'я. Взаємозв'язок поколінь. Стосунки між поколіннями. Культура загальнолюдських і сімейних взаємин.</p>	<p style="text-align: center;">Мотиваційний складник:</p> <ul style="list-style-type: none"> • самостійність, самодостатність особистості; • здатність критично мислити; • уміння робити власний вибір, визначати особисті цілі. <p style="text-align: center;">Проективний складник:</p> <ul style="list-style-type: none"> • наявність стратегічного та прогностичного мислення (здатність будувати плани на близьку й далеку перспективу, передбачати результати, а також можливі труднощі й наслідки); • володіння креативними якостями (спроможністю створювати нову реальність у будь-якій формі); • здатність реалізовувати заплановане; • прагнення до самовдосконалення.
--	---	--	--

<p>публічних виступів; <ul style="list-style-type: none"> • користується словниками; • враховує вимоги багатства мовлення при побудові зв'язних висловлень; • корегує власні й чужі тексти з погляду багатства мовлення; <ul style="list-style-type: none"> • визначає звукові, лексичні, синтаксичні (інверсія, риторичне запитання, безсполучникові та сполучникові конструкції) засоби мовленнєвої виразності, використані при створенні текстів різних стилів і жанрів; • враховує вимоги виразності мовлення (в тому числі невербальні) при створенні зв'язних висловлень, зокрема в публічних виступах з метою впливу на аудиторію; • корегує власні й чужі тексти задля надання їм виразності; <ul style="list-style-type: none"> • визначає доречність/недоречність мовлення; • оцінює мовні засоби з погляду доречності та ефективності їх використання в конкретній ситуації, в тому чи іншому стилі мовлення; • визначає стилістичну забарвленість засобів мови і </p>	<p>синтаксична, стилістична). Вираження багатства мовлення в різних стилях. Художня література як невичерпне джерело збагачення мовлення.</p> <p style="text-align: center;">ВИРАЗНІСТЬ МОВЛЕННЯ</p> <p>Фонетичні засоби виразності мовлення (виражальні можливості звуків – алітерація, асонанс, анафора, епіфора, інтонація, інтенсивність, темп, паузи, логічний наголос); невербальні засоби (жести, міміка, поза та ін.) (поглиблене повторення). Вимоги до виразності мовлення в різних стилях. Художня література як джерело збагачення мовлення засобами виразності.</p> <p style="text-align: center;">ДОРЕЧНІСТЬ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ МОВЛЕННЯ</p> <p>Доречність/недоречність мовлення. Стильова доречність і мовленнєва ситуація: взаємозв'язок мовленнєвої ситуації, предмета розмови, ознак стилю і мовних засобів його вираження. Функціональні та експресивні засоби мови. Взаємозв'язок доречності та ефективності з іншими комунікативно-стилістичними ознаками мовлення.</p>	<p>Здоров'я і безпека. Мистецтво спілкування. Соціально-економічні проблеми та шляхи їх вирішення. Екологічна безпека і сталий розвиток. Вибір життєвого шляху. Світ сучасних професій. Вибір професії. Кваліфікаційні вимоги. Підприємливість і фінансова грамотність. Культура молодіжного дозвілля. Плани на майбутнє. Як стати успішним і щасливим.</p>
--	--	---

<p>можливості їх використання;</p> <ul style="list-style-type: none"> • вживає у мовленні функціональні та експресивні засоби мови з урахуванням типу, стилю і жанру висловлювання; • корегує власні й чужі тексти з погляду доречності мовлення. 				
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знає предмет і завдання риторики; • розпізнає етапи ораторської діяльності; • вибирає тему виступу, визначає його мету, жанр з урахуванням особливостей аудиторії; • добирає матеріал з різних джерел з урахуванням формулювання теми й особливостей аудиторії; • застосовує різні способи запису матеріалу для підготовки до виступу; • складає простий і складний план виступу; • визначає та аналізує структурні частини тексту промови; • будує різні за композицією висловлення; • добирає аргументи; 	8	<p align="center">ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО МОВЛЕННЯ</p> <p align="center">ВСТУП</p> <p>Риторика як наука, її предмет і завдання. Загальна характеристика розділів риторики (етапів ораторської діяльності).</p> <p align="center">ПІДГОТОВКА ДО ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ</p> <p>Поняття про стратегію оратора (мета промови, аналіз аудиторії, вибір теми). Добір матеріалу і його систематизація (знаходження джерел інформації, у тому числі електронних; запис відібраного матеріалу: повний текст промови, тези, конспект, план, цитати).</p> <p align="center">СТРУКТУРУВАННЯ ОРАТОРСЬКОЇ ПРОМОВИ</p> <p>Композиція висловлення (вступ, основна частина, завершення). Співмірність і взаємозв'язок частин висловлення.</p>		

<ul style="list-style-type: none"> • використовує різні способи розкриття теми і прийоми доведення; • оформлює текст промови відповідно до вимог культури мовлення, добираючи найдоцільніші засоби виразності мови; • редагує написаний текст промови, удосконалюючи його зміст і мовне оформлення; • запам'ятовує текст промови за допомогою різних способів; • виголошує промову, використовуючи різні способи виступу залежно від ситуації спілкування, користуючись інтонаційними засобами для виділення головного і дотримуючись вимог до усного мовлення; • застосовує різні прийоми встановлення і збереження контакту з аудиторією; • дотримується етичних норм і правил поведінки, етикету й культури спілкування; • оцінює власну й чужі промови щодо задуму, змісту, мовного оформлення та досягнення комунікативних завдань. 		<p style="text-align: center;">СПОСОБИ ПОДАННЯ МАТЕРІАЛУ</p> <p>Способи подання матеріалу – дедуктивний, індуктивний, компаративний. Типові помилки в аргументації та критиці.</p> <p style="text-align: center;">МОВНЕ ОФОРМЛЕННЯ ВИСЛОВЛЕННЯ</p> <p>Вимоги до тексту промови в аспекті культури мовлення (змістовність, точність, логічність, доказовість, багатство, виразність, доречність та ефективність, правильність). Форми мовленнєвого впливу. Удосконалення тексту промови.</p> <p style="text-align: center;">СПОСОБИ ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ ПРОМОВИ</p> <p>Способи запам'ятовування промови – механічний, логічний, мнемотехнічний.</p> <p style="text-align: center;">ВИСТУП З ОРАТОРСЬКОЮ ПРОМОВОЮ</p> <p>Основні способи виступу – читання тексту, відтворення його з пам'яті із зачитуванням окремих фрагментів, імпровізація, інтерпретація, відповіді на запитання, ведення полеміки. Використання прийомів встановлення і збереження контакту з аудиторією (початкова фраза, зовнішність, постава промовця, невербальні засоби, техніка мовлення). Виголошення публічної промови. Аналіз публічної промови.</p>		
--	--	---	--	--

<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • використовує здобуті знання під час спілкування, при побудові і вдосконаленні зв'язних висловлень; • уважно слухає; • розуміє всі види усного мовлення, яке звучить з природною швидкістю; • аналізує чуже мовлення щодо його структури, змісту, мовного оформлення та дієвості; • помічає і виправляє недоліки; • виділяє, критично оцінює й інтерпретує інформацію; • користується різними способами її засвоєння і використання; • читає за визначеними нормами тексти будь-якої складності (крім вузькоспеціальних), користуючись різними видами і стратегіями читання; • приспосовує читання до особливостей слухацької аудиторії (ступеня підготовки, зацікавленості темою тощо); • знаходить необхідну інформацію (в тому числі 	<p>20</p>	<p align="center">МОВЛЕННЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ</p> <p align="center">Відомості про мовлення</p> <p>Функціонування мови і сфери спілкування (особиста, публічна, освітня, професійна). Особливості будови і мовного оформлення усних і письмових творів вказаних у програмі видів.</p> <p align="center">Аудіювання</p> <p><i>Аудіювання</i> текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення, природного мовлення носіїв мови із застосуванням різних видів аудіювання. Аудіювання зразків ораторського мистецтва. <i>Цільове аудіювання</i> з певною метою (здобути необхідну інформацію для підготовки повідомлення, виступу під час дискусії, монологічного висловлення до заданої ситуації спілкування). Синхронний переклад озвученого тексту.</p> <p align="center">Читання</p> <p><i>Читання</i> текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення із застосуванням різних видів і стратегій читання. Читання зразків ораторського мистецтва. Читання тексту промови та її фрагментів. Визначення пізнавальної цінності прочитаного (порівняння інформації з двох-трьох джерел щодо розходження у трактуванні певної проблеми). Встановлення смислового зв'язку між окремими фактами тексту (зображення основних положень тексту у вигляді схеми). Підтвердження викладеної в тексті точки зору власними прикладами. Стилістичний аналіз і стилістичне редагування тексту.</p>		
--	-----------	---	--	--

<p>спеціальну в текстах професійного спрямування); критично оцінює та інтерпретує її, користується різними способами засвоєння і використання;</p> <ul style="list-style-type: none"> самостійно працює з літературою, періодикою, Інтернет-джерелами; бере участь у діалозі дискусійного й полемічного характеру, аналізує різні погляди на предмет обговорення, висловлює власну думку, обстоює свою позицію, адекватно реагує на аргументацію інших; переказує тексти, ускладнені творчим завданням; створює діалогічні й монологічні висловлення з урахуванням ситуації спілкування; дотримується загальноприйнятих мовних, етичних норм і правил поведінки, етикету; пристосовується до зміни напрямку, стилю та акцентів у розмові; корегує своє мовлення, враховуючи реакцію співрозмовника; <p>• письмово переказує</p>		<p style="text-align: center;">Говоріння</p> <p>Діалог. Діалог публічний відповідно до запропонованої ситуації спілкування. Діалог-обмін думками, враженнями. Діалог-дискусія. Діалог-полеміка.</p> <p>Складання і розігрування діалогів до ситуації спілкування в умовах полілогу (дискусії).</p> <p>Складання переліку питань та обговорення їх зі співрозмовником.</p> <p>Аргументовані відповіді на запитання під час дискусії, виголошення публічної промови.</p> <p>Трансформація тексту відповідно до пропонованих обставин (зміни співрозмовника, комунікативної мети, змісту тощо).</p> <p>Спростування хибних тверджень. Наведення аргументів (контраргументів) щодо спірних тверджень.</p> <p>Стислий і докладний переказ прослуханого монологічного висловлення від імені оратора.</p> <p>Переказ із творчим завданням.</p> <p>Розгорнуте повідомлення в науковому, публіцистичному стилях за попередньо складеними тезами, конспектом.</p> <p>Висловлювання з певної теми із використанням текстових матеріалів та мережі Інтернет, звернене до різних адресатів у різних ситуаціях спілкування.</p> <p>Виступ публіцистичного характеру з використанням прийомів риторичної майстерності.</p> <p>Бесіда, усне розгорнуте повідомлення в заданій ситуації спілкування за попередньо складеними тезами.</p> <p>Дискусія з обстоюванням альтернативних точок зору.</p> <p>Виступ під час бесіди, дискусії, диспуту, полеміки.</p> <p>Презентація.</p> <p style="text-align: center;">Письмо</p> <p>Переказ із творчим завданням.</p> <p>План-конспект виступу за темою (змістом) тексту або з висвітленою у ньому проблеми.</p> <p>Тези, конспект, докладний запис публічного виступу з використанням різних джерел інформації (у тому числі електронних).</p> <p>Пропозиції щодо вирішення проблеми.</p>		
---	--	---	--	--

<p>тексти (в т. ч. ускладнені творчим завданням);</p> <ul style="list-style-type: none"> • складає план-конспект, тези, конспект виступу з використанням кількох джерел (у тому числі електронних); • застосовує різні способи запису матеріалу для підготовки до виступу; • складає простий і складний план виступу; • будує різні за композицією висловлення; • добирає аргументи; • використовує різні способи розкриття теми і прийоми доведення; • формулює пропозиції щодо розв'язання певних проблем; • складає запитання до дискусії; • самостійно створює чітко структуровані зв'язні тексти; • аналізує, висловлює власну думку про певну подію, ситуацію; • дотримується вимог до писемного мовлення; <ul style="list-style-type: none"> • оформлює ділові папери вказаних у програмі видів відповідно до прийнятих вимог; • удосконалює написане; <ul style="list-style-type: none"> • перекладає тексти різних стилів, типів і жанрів мовлення; • здійснює переклад текстів 	<p>Перелік запитань до дискусії. Цільові тематичні (проблемні) повідомлення для дискусії з використанням текстів, довідково-інформаційних матеріалів, мережі Інтернет. Виступ під час дискусії (підготовлений). Трансформація тексту одного стилю в інший. Конструювання текстів різних типів, стилів і жанрів мовлення. Твори за тематикою соціокультурної змістової лінії. Стаття (проблемна). Редагування.</p> <p>Ділове мовлення Звіт про виконану роботу. Резюме.</p> <p>Переклад Переклад текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення (зокрема й без попереднього прочитання). З'ясування причин трансформації тексту оригіналу при перекладі. Диктант-переклад. Переказ-переклад. Синхронний переклад.</p>		
--	--	--	--

із голосу, синхронний переклад.				
<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> • узагальнює поняття, закономірності, правила; • застосовує знання з фонетики, орфоєпії, лексикології, словотвору, морфології, синтаксису, орфографії, пунктуації для вдосконалення власного мовлення; • вживає слова відповідно до їх лексичного значення; • самостійно збагачує свій словниковий запас; • стилістично правильно вживає мовні одиниці у мовленні з урахуванням мети і ситуації спілкування; • оперує засвоєними поняттями; • вживає слова з різними значущими частинами з урахуванням їх смислових і стилістичних особливостей; • удосконалює навички запобігання помилок і виправлення їх; 	10	<p style="text-align: center;">УЗАГАЛЬНЕННЯ І СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАЙВАЖЛИВІШИХ ВІДОМОСТЕЙ З ОСНОВНИХ РОЗДІЛІВ НАУКИ ПРО МОВУ</p> <p style="text-align: center;">ФОНЕТИКА. ОРФОЄПІЯ</p> <p>Основні поняття фонетики. Класифікація звуків, їх вимова і позначення на письмі. Склад. Наголос. Чергування звуків. Спрощення в групах приголосних.</p> <p style="text-align: center;">Правопис</p> <p>Складні випадки вживання м'якого знака, апострофа; написання слів іншомовного походження.</p> <p style="text-align: center;">ЛЕКСИКОЛОГІЯ. ФРАЗЕОЛОГІЯ</p> <p>Лексична система української мови (значення, вживання, походження). Основні лексичні поняття. Типи словників.</p> <p style="text-align: center;">БУДОВА СЛОВА. СЛОВОТВІР</p> <p>Поняття морфеми. Префікс. Корінь. Суфікс. Закінчення. Основні способи словотворення в українській мові.</p> <p style="text-align: center;">Правопис</p> <p>Основні правила написання букв у коренях, префіксах, суфіксах і закінченнях.</p>		

<ul style="list-style-type: none"> • вживає граматичні форми відповідно до мети й ситуації спілкування; • удосконалює навички запобігання помилок і виправлення їх; • удосконалює навички конструювання речень, різних за метою висловлювання і за будовою; • використовує різні синтаксичні конструкції для висловлення тієї самої думки; • правильно ставить розділові знаки у простому й складному реченнях, обґрунтовує їх за допомогою правил. 	<p style="text-align: center;">МОРФОЛОГІЯ</p> <p>Основні поняття морфології. Самостійні частини мови, їх специфічні ознаки, особливості відмінювання змінних частин мови. Службові частини мови.</p> <p style="text-align: center;">Правопис</p> <p>Написання слів разом, окремо і через дефіс; графічні скорочення слів.</p> <p style="text-align: center;">СИНТАКСИС. ПУНКТУАЦІЯ</p> <p>Словосполучення. Речення. Просте двоскладне речення. Другорядні члени речення. Просте ускладнене речення. Однокладні речення. Складне речення. Складносурядне речення, його види. Складнопідрядне речення, його види. Безсполучникове складне речення.</p> <p style="text-align: center;">Правопис</p> <p>Розділові знаки в кінці речення, у простому й складному реченнях.</p>		
<p style="text-align: center;">Міжпредметні зв'язки</p> <p>Дотримання вимог культури мовлення – змістовності, точності, логічності, чистоти, багатства, виразності, доречності та ефективності, правильності у художніх творах (література).</p>			